

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ДОБУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Горб'як Михайло Володимирович

здобувач другого рівня вищої освіти, спеціальність Середня освіта (Інформатика)
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
gorbiakmichael@gmail.com

Генсерук Галина Романівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформатики та методики її навчання
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
genseruk@tnpu.edu.ua

Сучасна епоха стрімких технологічних змін вимагає від педагога не лише глибоких професійних знань, а й високого рівня етичної свідомості. Штучний інтелект (ШІ) уже став невід'ємною частиною освітнього середовища – від адаптивних платформ і чат-ботів до систем автоматизованого оцінювання. Проте разом із можливостями він приносить і нові моральні виклики: як уникнути залежності від технологій, як зберегти академічну доброчесність, як навчити учнів мислити критично й усвідомлено. Формування етичної культури майбутнього вчителя стає ключовим завданням педагогічної освіти, адже саме він формує ціннісні орієнтири молодого покоління в умовах цифрової доби.

Етична культура педагога – це не лише система моральних норм, а й здатність діяти відповідально, усвідомлено та гуманно у професійній діяльності. В умовах швидкої цифровізації освітнього простору майбутні вчителі все частіше стикаються з технологічними рішеннями, які потребують не просто технічного вміння, а й етичної оцінки.

Штучний інтелект стає незамінним помічником у навчальному процесі: він допомагає індивідуалізувати навчання, створює інтерактивні середовища, аналізує прогрес учнів. Проте педагог має залишатися центральною фігурою освітнього процесу, здатною осмислювати наслідки використання технологій. Без сформованої етичної культури він ризикує стати лише спостерігачем автоматизованого навчання, а не його відповідальним керівником. Одним із головних викликів є дотримання академічної доброчесності. Використання генеративних інструментів, таких як ChatGPT чи Copilot, передбачає отримання студентами спрощених шляхів результату. Завдання викладача полягає не лише у виявленні таких випадків, а й у формуванні в молоді усвідомленого ставлення до власної інтелектуальної праці. Важливо показати, що етичне використання ШІ – це не обмеження, а шлях до розвитку відповідальності й критичного мислення.

Ще одним аспектом формування етичної культури є цифрова грамотність, що охоплює не лише технічні навички, але й здатність оцінювати інформацію з позиції моральних принципів. Майбутній педагог повинен розуміти, як працюють алгоритми, які ризики пов'язані з обробкою персональних даних, та як навчити цьому своїх учнів. Варто підкреслити, що етична культура не формується одномоментно. Вона розвивається через систему ціннісно орієнтованої освіти, приклади поведінки викладачів, участь студентів у науково-дослідній діяльності та дискусіях, присвячених етиці сучасних технологій. Важливо, аби майбутні вчителі бачили у ШІ не загрозу, а інструмент, який при належному використанні може

сприяти розвитку творчого та гуманного навчання. Так, на думку Л. Флоріді, однією з ключових умов етичного застосування ШІ є формування «цифрової зрілості» суспільства – вміння усвідомлено поєднувати технологічний прогрес із моральною відповідальністю [3]. Тому підготовка педагогів має включати елементи цифрової етики, обговорення реальних кейсів застосування ШІ в освіті та вироблення особистої позиції щодо моральних меж використання таких технологій.

Педагог у добу ШІ – це не лише передавач знань, а й моральний навігатор цифрового простору. Коли вчитель впроваджує інструменти на основі ШІ, він має усвідомлювати їхній вплив на учня – як позитивний, так і потенційно шкідливий. Наприклад, використання чат-ботів для аналізу відповідей учнів може бути ефективним, але водночас ставить питання про об'єктивність алгоритмів і приватність даних [3]. Якщо педагог не вміє критично осмислити технологію, він ризикує втратити роль вихователя, перетворюючись лише на спостерігача процесу навчання.

Сучасні дослідження показують, що навіть найкращі технологічні рішення не гарантують позитивного ефекту, якщо педагог не розуміє їхньої ціннісної основи. У систематичному огляді, проведеному канадськими науковцями, наголошується, що головною проблемою впровадження ШІ в освіті є відсутність чіткого усвідомлення етичних меж його використання [2]. Автори підкреслюють: більшість учителів та студентів вбачають у штучному інтелекті зручний інструмент для економії часу, але рідко замислюються, як саме він впливає на справедливість, автономність чи об'єктивність навчального процесу.

Також, варто нагадати, що етичні питання в освіті часто зводяться лише до технічних правил безпеки, тоді як справжня етика полягає у вмінні ставити запитання «чи правильно це?» і «які наслідки це матиме для людини». Автори наголошують, що педагоги повинні володіти не тільки цифровою грамотністю, а й критичним мисленням, яке дозволяє оцінювати кожну нову технологію крізь призму людяності та педагогічних цінностей [2].

Формування етичної культури майбутніх педагогів у добу штучного інтелекту – це не додатковий компонент освіти, а її стратегічна основа. Саме від вчителя залежить чи стане ШІ інструментом розвитку особистості, чи фактором її знеособлення. Освітні програми мають поєднувати технологічну підготовку з етичним осмисленням наслідків використання ШІ, сприяти розвитку критичного мислення, поваги до інтелектуальної праці та розумінню соціальної відповідальності педагога. Майбутній учитель має бути не лише користувачем технологій, а й носієм гуманістичних цінностей, здатним навчити молодь розумно, чесно й безпечно взаємодіяти з інтелектуальними системами.

Список використаних джерел

1. Floridi L. et al. AI4People – An Ethical Framework for a Good AI Society. *Minds and Machines*, 2018. № 28. С. 689–707.
2. Selwyn N. Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education. Cambridge : Polity Press, 2019. 214 с.
3. AI ethics education: A systematic literature review. *ScienceDirect*. 2024. URL: <https://www.sciencedirect.com/article/pii/S2666920X25000451> (accessed: 02.11.2025).

4. Collin S., Lepage A., Nebel L. *Ethical and Critical Issues of Artificial Intelligence in Education: A Systematic Review of the Literature. Canadian Journal of Learning and Technology*. 2023. URL: <https://doi.org/10.21432/cjlt28448>. (accessed: 02.11.2025).

КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНЕ ТА ТРАДИЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

Горошкевич Олександр Олександрович

здобувач третього рівня вищої освіти, спеціальність Освітні, педагогічні науки
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
ab270991hoo@gmail.com

Годун Петро Іванович

викладач фізики і астрономії
Кременецький лісотехнічний коледж
p.godun2011@gmail.com

Перехід від знаннево-орієнтованої до компетентнісної парадигми в сучасній вищій освіті зумовлює необхідність переосмислення сутності та функцій навчальних завдань. Компетентнісно-орієнтовані завдання суттєво відрізняються від традиційних навчальних завдань за своєю метою, структурою, змістом, процесом виконання та критеріями оцінювання. Розуміння цих відмінностей є ключовим для ефективного впровадження компетентнісного підходу в освітній процес, зокрема й у вивченні астрономії.

Сучасні дослідження, присвячені порівняльному аналізу традиційних та компетентнісно-орієнтованих завдань, підкреслюють їхню різну спрямованість. Зокрема, деякі дослідники вважають, що традиційне навчання часто фокусується на передачі та запам'ятовуванні фактів, тоді як компетентнісний підхід націлений на розвиток здатності здобувачів вищої освіти застосовувати знання в реальних контекстах.

Українська дослідниця Олена Пометун акцентує увагу на тому, що традиційні завдання переважно спрямовані на відтворення навчального матеріалу, перевірку розуміння окремих понять і правил. Натомість, компетентнісно-орієнтовані завдання вимагають від студентів інтеграції знань, умінь та досвіду для розв'язання проблемних ситуацій, що є наближеними до реальних професійних або життєвих контекстів [5].

Однією з ключових відмінностей є мета навчальних завдань. Традиційні завдання часто мають на меті перевірку рівня засвоєння теоретичного матеріалу, окремих фактів, визначень, формул. Вони спрямовані на оцінку репродуктивного рівня знань. На противагу цьому, метою компетентнісно-орієнтованих завдань є не лише перевірка знань, а й оцінка здатності студента застосовувати ці знання в практичній діяльності, аналізувати ситуації, приймати рішення, співпрацювати з іншими, комунікувати тощо.

Структура навчальних завдань також суттєво різниться. Традиційні завдання часто є чітко сформульованими питаннями або вправами, що мають однозначну правильну відповідь і обмежений контекст. Компетентнісно-орієнтовані завдання, навпаки, характеризуються складнішою структурою, яка включає: